

Protestant Theological University

Review of: William Peter Stephens; Jim West en Joe Mock (red.), The Theology of Heinrich Bullinger [Reformed Historical Theology, 59] (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2019).

Moehn, W.H.T.

Published in:
Theologia Reformata

Published: 01/01/2021

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Moehn, W. H. T. (2021). Review of: William Peter Stephens; Jim West en Joe Mock (red.), The Theology of Heinrich Bullinger [Reformed Historical Theology, 59] (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2019). *Theologia Reformata*, 64(2), 180-181.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons). You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

This publication might have been made available through the PThU Research Portal under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the PThU website: <https://www.pthu.nl/over-pthu/bibliotheek-pthu/diensten/article-25fa-taverne-amendement-end-user-agreement.pdf>

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will investigate your claim and remove access to the work if necessary: bibliotheek@pthu.nl.

lezing, maar vult deze aan. Het feit dat de kerkvaders aan de verschillende scheppingsdagen een diepere betekenis geven, wil dus niet zeggen dat zij daarom de letterlijke betekenis die wij aan het begrip ‘dag’ toekennen, verwierpen. De kerkvader die hier wél kanttekeningen bij plaatste, Augustinus, komt in hoofdstuk 7 aan de orde en in hoofdstuk 8 benadrukt de auteur dat de kerkvaders ons willen leren dat wij het scheppingsverhaal niet moeten lezen als een historisch verslag maar gericht op het doel dat God met zijn schepping beoogt, een gevallen mensheid terug te brengen in het Paradijs.

Voor wie meer wil weten over de leefwereld van de kerkvaders en hun interpretatie van het bijbelse scheppingsverhaal biedt dit boek veel lezenswaardige informatie en de waarschuwing dat bij citeren recht moet worden gedaan aan de context van de bron kan iedereen ter harte nemen.

Bennekom

P.J. Slootweg

William Peter Stephens, Jim West en Joe Mock (red.), *The Theology of Heinrich Bullinger* [Reformed Historical Theology, 59] (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2019) 484 p., € 140,00; eBook € 120,00 (ISBN 9783525564820).

William Peter Stephens (16 mei 1934-1 april 2019) was als hoogleraar kerkgeschiedenis verbonden aan de universiteit van Aberdeen. Van zijn hand verscheen in 1986 *The Theology of Huldrych Zwingli*. Tot de dag van vandaag is dit een van de toonaangevende Engelstalige studies over Zwingli. Het is toegankelijk geschreven en de annotatie is nog altijd een ware goudmijn voor verdieping en onderzoek. Het laatste project waar hij tijdens zijn leven mee bezig is geweest, was een soortgelijk boek over de theologie

van Zwingli's opvolger Heinrich Bullinger. Enkele jaren voor zijn overlijden had hij Jim West en Joe Mock reeds benaderd om zorg te dragen voor de afronding van het boek, voor het geval hij ziek zou worden of eerder zou overlijden. Afgezien van het hoofdstuk over het avondmaal, had Peter Stephens de conceptversie van het gehele boek gereed op de dag van zijn overlijden. Op 1 april 2021 voel ik een zekere schroom bij het schrijven van de review, omdat de tekst die is uitgegeven enerzijds de conceptversie van het boek is dat de auteur voor ogen stond en anderzijds West en Mock afgezien hebben van een bewerking van het manuscript, ‘which may lead readers to a certain uncertainty as to where Stephen’s work ended and ours commenced’ (17). Hoofdstuk 15 over ‘The Eucharist’ bevat nu de tekst van een artikel dat eerder verschenen is in *Zwingliana*. Treffend merken redacteuren op: ‘This (nl. het avondmaal onafgerond) is, to us, strangely fitting, given the fact that the Supper itself points forward to the Heavenly Banquet where all God’s people are gathered together to finish the meal that Jesus commenced at the Last Supper’ (17).

Het boek begint met een beknopte biografie, gevolgd door zestien hoofdstukken van zeer verschillende omvang. Een lang hoofdstuk is gewijd aan de Bijbel en het schriftgezag. In drie hoofdstukken stelt Stephens de godsleer aan de orde. Hierna volgen clusters over verkiezing en verbond, zonde en val, wet en rechtvaardiging, kerk en ambt, Woord en sacramenten gevolgd door doop en het genoemde artikel over het avondmaal, overheid en ten slotte de eschatologie. Het boek wordt afgesloten met een bibliografie van slechts anderhalve pagina. De redacteuren verwijzen naar de uitvoerige literatuurverwijzingen in de annotatie aan het begin van ieder hoofdstuk. Helaas hebben zij afgezien van een of meerdere registers om het boek beter te ontsluiten.

Hoofdstuk 3 begint met een zin die we eerder in de inleiding of helemaal aan het begin van het eerste hoofdstuk zouden verwachten: ‘There are different ways in which Bullinger’s theology can be presented’ (93). Stephens verhoudt zich tot een artikel van E.A. Dowey jr. uit 2004, maar niet duidelijk wordt waarom hij gekozen heeft voor de vorm waarin het boek thans voor ons ligt. Nauwkeurig wordt de inhoud van Bullingers geschriften samengevat, gelardeerd met trefzekere citaten die direct vanuit de oorspronkelijk taal waarin het werk verschenen is, vertaald zijn – te beginnen bij de vroege geschriften om vervolgens de latere geschriften de revue te laten passeren. Deze werkwijze brengt met zich mee dat er regelmatig herhalingen zijn. Een meer systematische benadering, waarvoor ooit gekozen is in het boek over Zwingli, zou ervoor gezorgd hebben dat het boek makkelijker toegankelijk zou zijn voor studenten. Anderzijds voorziet de uitvoerige Engelse weergave van Bullingers geschriften in een leemte, omdat de Duitstalige studies die in Zürich gepubliceerd worden, voor de huidige studenten (steeds) moeilijker toegankelijk zijn.

Bekend is Bullingers oneliner in de Tweede Helvetische Confessie: ‘De prediking van Gods Woord is Gods Woord’. Uitermate waardevol is Stephens’ nuancing: ‘In the confession it follows the statement that scripture is the word of God which itself follows the quotation that “all scripture is inspired of God”. It is where the word preached corresponds with scripture that it can be called the word of God’ (348). Dit sluit aan bij 1 Thessalonicenzen 2:13 en het woord van Jezus dat degenen die de apostelen horen, Jezus’ eigen stem horen.

Helaas heeft Stephens geen conclusie meer kunnen schrijven waarin hij de oogst van zijn inhoudsvolle boek kon samenvatten en wegen wijzen voor toekomstig onderzoek naar leven en theologie van een van de grote

theologen die de 16de eeuw heeft voortgebracht.

W.H.Th. Moehn

Chad Van Dixhoorn, *God’s Ambassadors; The Westminster Assembly and the Reformation of the English Pulpit, 1643–1653* (Reformation Heritage Books, Grand Rapids, 2017) 215 p., \$ 40.00 (ISBN 9781601785343).

De auteur van deze grondige studie over de visie van de Westminster Assembly op de prediking is hoogleraar kerkgeschiedenis aan Westminster Seminary in Philadelphia. Hij is een expert op het terrein van deze voor het presbyterianisme grondleggende kerkelijke vergadering en publiceerde in 2012 *The minutes and papers of the Westminster assembly, 1643-1652* in vijf delen.

De Assembly is ervan overtuigd dat ‘a ministry designed by God “for the gathering and perfecting of the saints is above else to be a preaching ministry’ (5). Er is echter in de Church of England op dat moment wel het nodige te reformeren, zoals blijkt uit de eerste twee hoofdstukken, ‘The Call for Reform’ en ‘The Road to Reform’. De Westminster theologen houden zich niet alleen bezig met theorievorming, zij examineren in een kleine tien jaar tijd ook ongeveer de helft van de tienduizend geestelijken in Engeland en Wales (101). Dat die gesprekken niet alleen over de prediking gaan, blijkt wel uit de vragen hoe de prediker denkt over de catechese en over het bezoeken van de zieken. Het hoofdstuk over de Directory for Public Worship vat de visie van Westminster samen. De prediker werd geacht ‘a scholar, a worshipper, an orator, an apologist, a pastor, and a servant’ te zijn (93).

Er was onder de afgevaardigden wel ver-